

Rola Europejskiego Funduszu Społecznego w rozwoju przedsiębiorczości i MŚP na obszarach wiejskich w regionie podkarpackim

Amélie Bonnet*

Wprowadzenie

EFS jest instrumentem Europejskiej Strategii Zatrudnienia (Strategii Lizbońskiej). Jednym z programów służących realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 obejmujący całość interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w Polsce jest Program Kapitał Ludzki.

Głównym celem programu jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej, m.in. poprzez podniesienie poziomu aktywności zawodowej i zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych albo biernych zawodowo, zmniejszenie zjawiska wykluczenia społecznego, pomoc pracownikom i przedsiębiorstwom w dostosowaniu się do zmian gospodarczych oraz wzrost spójności terytorialnej. W układzie regionalnym oznacza to szansę dla integracji obszarów wiejskich i ich rozwój gospodarczy.

Województwo Podkarpackie jest zaliczane do obszarów wiejskich. Ludność wiejska mieszkająca na wsi stanowiła tu 58,9% ludności pod koniec 2009, przy średniej krajowej wynoszącej 39%.

Na obszarach wiejskich mieszka większość ludności bezrobotnej, zaś na Podkarpaciu ponad 62% bezrobotnych mieszka na wsi. Struktura bezrobotnych nie jest równomierna: koncentruje się przede wszystkim w powiatach południowych jak i południowo-wschodnich (brzozowskim, leskim, bieszczadzkim, strzyżowskim, przemyskim), z wyjątkiem powiatu niżańskiego.

Większość bezrobotnych na wsi stanowią osoby młode (ponad 55% bezrobotnych na wsi to osoby do 35 roku życia).

* Amélie Bonet doktorantka Nauk Politycznych, Uniwersytet Panthéon-Assas Paris II (Paryż, Francja)

W tym kontekście działania realizowane w ramach EFS mają olbrzymie znaczenie. W ramach największych priorytetów POKL-u realizowanych na poziomie wojewódzkim (priorytety VI i VII) współfinansuje się projekty szkoleniowe mające na celu podniesienie oraz zdobywanie kwalifikacji beneficjentów, a także projekty przyznające dotacje na rzecz rozwoju własnej działalności gospodarczej.

Celem artykułu jest przedstawienie wpływu tego funduszu na poziomie regionalnym w nawiązaniu do koncepcji zrównoważonego rozwoju i roli przedsiębiorczości. Ma to szczególne znaczenie dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) oraz rozwoju regionalnego, szczególnie na obszarach wiejskich. Celem szczegółowym opracowania jest także wskazanie atutów i barier rozwoju małych firm założonych dzięki dotacjom unijnym. Artykuł ten opiera się na literaturze teoretycznej Nauk politycznych jak i ekonomicznych, zbieranej w Polsce i we Francji. Wykorzystano także opracowania statystyczne i wyniki wywiadów przeprowadzonych na Podkarpaciu w okresie kwiecień-lipiec 2010 r. realizowanych w ramach pracy doktorskiej, dotyczącej wpływu projektów EFS na kobiety mieszkające na wsi w trzech województwach Polski.

Kontekst działania EFS w perspektywie Nauk politycznych

W perspektywie Nauk politycznych działalność EFS można traktować jako element realizacji polityki społecznej na rzecz zatrudnienia. Według Pierre Müller, w analizowaniu polityki społecznej czy publicznej trzeba uwzględnić kontekst, w którym działa ta polityka, na poziomie globalnym jak i sektorowym. Polityka społeczna jest wyrażeniem światopoglądu społeczeństwa w pewnym momencie w pewnym sektorze: poprzez tę politykę przedstawia się pewna wizja miejsca i roli tego sektora w społeczeństwie. Jak pisze Müller, polityki społeczne są miejscem "gdzie społeczeństwa określają ich stosunek do świata i do siebie" [Müller, 2009, s.32]. Polityka społeczna jest odbiciem ewolucji społeczeństwa, i obrazem jak to społeczeństwo patrzy na siebie. W tym sensie, Müller jest zwolennikiem poznawczej analizy ("*analyse cognitive*"/*cognitive analysis*) procesu kształcenia publicznych polityk i zmian występujących w nich. Polityka jest nie tylko procesem stworzenia rozwiązań pewnego problemu (dzięki przepisom lub instrumentom), jest ona także poznawczym procesem ("*processus cognitif*"/*cognitive process*), który umożliwia rozumienie rzeczywistości, czyli nowych wartości i norm społecznych.

Odwołując się do tej teorii, Müller wyjaśnia na przykład współczesne zmiany w sektorze rolnictwa we Francji od osiemnastego wieku. W tym kraju, tak jak w Polsce, sektor rolniczy ma duże znaczenie. Müller pokazuje, jak zmiany w polityce rolnej Francji są wynikiem zmian społecznych, zmian w koncepcji rozwoju gospodarczego kraju i roli w nim rolnictwa.

Historia francuskiego sektora rolnego jest podzielona na różne okresy: w każdym z nich, zmiany w polityce rolnej wyrażają nową koncepcję "problemu" rolnego w życiu społecznym jak i publicznym, albo nową postawę społeczeństwa wobec pracy rolników. Kiedyś np. przeważało pojęcie, że trzeba było utrzymać niezmienny stan obszarów i struktur wiejskich. Później przyszła koncepcja modernizacji

rolnictwa (od 1945 r. do lat 1970), charakteryzująca się organizacją produkcji rolnej w różnych podzielonych sektorach; natomiast w latach osiemdziesiątych przeważały postawy globalizmu i neoliberalizmu i raczej mówiło się o “rynkach rolnych”, czyli o skuteczności i efektywności produkcji. Od 2001 nastała moda na zrównoważony rozwój, również w rolnictwie (choćby normy rynkowe zostają), i również wymiar terytorialny ma większą rolę w koncepcji polityk [Müller, 2010, s.348]. Te zmiany w polityce rolnej pojawiają się pod wpływem ogólnych zmian społecznych i koncepcji wobec rolnictwa następujących na poziomie globalnym lub międzynarodowym. Nie są sprawami tylko jednego kraju, chociaż informują o innych kwestiach społecznych uznawanych jako najważniejsze w pewnym momencie w kraju, ponieważ jeśli wpływ rolnictwa w polityce Państwa zmniejsza się, to oznacza, że inne sektory rozwijają się.

EFS i koncepcja zrównoważonego rozwoju

Analizując działalność EFS na Podkarpaciu, trzeba zatem wziąć pod uwagę specyfikę regionu w zakresie rolnictwa, ponieważ rejon ten jest regionem wiejskim. Można powiedzieć, że rolnictwo podkarpackie staje przed wyzwaniem zarówno modernizacji jak i adaptowania się do zasad rynkowych oraz do modelu zrównoważonego rozwoju. W ramach tego ostatniego, Podkarpackie powinno korzystać ze swoich walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ponieważ stanowią szansę dla rozwoju turystyki [Czudec, 2009, s.15]. Natomiast obecnie rolnictwo Podkarpackia nie jest w stanie realizować zasad zrównoważonego rozwoju. Rolnictwo to charakteryzuje się tradycyjnym funkcjonowaniem, niską produktywnością i małą skłonnością do zmian strukturalnych [Czudec, 2009, s.9]. To wynika m.in. z struktury gospodarstw, które są w większości bardzo małe. To rozdrobnione rolnictwo zatrudnia natomiast bardzo dużą ilość osób (choćby najczęściej nie daje im z czego żyć), która w przyszłości będzie wyznacząca siła dla rozwoju sektora: “bardzo duża część zasobów pracy w rolnictwie nie jest w pełni wykorzystana, co uzasadnia potrzebę restrukturyzacji rolnictwa” [Czudec, 2009, s.117].

Inną cechą charakteryzującą województwo podkarpackie jest jego peryferyjność na terytorium kraju i niższe tempo rozwoju gospodarczego [Ślusarz, 2009, s.36]. One zagrażają zarówno sytuacji zatrudnienia w regionie jak i skutecznej restrukturyzacji rolnictwa. Natomiast ta restrukturyzacja jest decydująca dla całego procesu przebudowy regionu i wsi: “W rolnictwie skupiony jest endogeniczny potencjał regionu, którego wykorzystanie decydować będzie w dużym stopniu o rozwoju obszarów wiejskich, ich konkurencyjności, atrakcyjności i w końcu o realizacji koncepcji rozwoju zrównoważonego w tych obszarach” [Ślusarz, 2009, s.31].

Realizowanie koncepcji rozwoju zrównoważonego jest przewidywane w Wspólnej Polityce Rolnej, której część od 1999 r. (w ramach Agenda 2000) jest poświęcona rozwojowi obszarów wiejskich¹. Wspiera np. wielofunkcyjność

¹ Od 1999 WPR jest podzielona na dwa filary: pierwszy filar jest poświęcony wsparciu produkcji (80% całości wydatków WPR), drugi jest poświęcony rozwojowi obszarów

gospodarstw rolnych (działalności pozarolnicze, w tym agroturystykę, rzemiosło itp), a także przełamywanie barier między rolnictwem i innymi sektorami gospodarczymi [Berriet-Sollicec, Trouvé, 2010, s.404], zachęcając do rozwoju różnorodnych działalności wiejskich i aktywizacji mieszkańców wsi, nie koniecznie związanych z rolnictwem. Chodzi o zachowanie spójności terytorialnej z projektem rozwojowym uwzględniającym problemy różnych sektorów działalności [Berriet-Sollicec, Trouvé, 2010, s.409].

Koncepcja rozwoju zrównoważonego i wielofunkcyjnego ma trzy wymiary - ekonomiczny, społeczny i środowiskowy-, zgodnie z rekompozycją obszarów wiejskich, które wtedy wypełniają trzy funkcje: funkcję rolną albo produktywną (obszary wiejskie jako zasoby dla rolnictwa i innych działalności gospodarczych), funkcję rezydencjalną (obszary wiejskie jako przestrzeń życiowa, mieszkaniowa i rozrywkowa), i funkcję naturalną (są to obszary ochrony i zabezpieczenia przyrody) [*Demain quel monde rural ? Et pour qui ?*, 2002, s.18; Hervieu, 2002, s.22].

W tym specyficznym kontekście można uważać, że EFS działa na rzecz tej nowej wizji rozwoju terytorialnego, ponieważ daje szansę dostosować się osobom w trudniej sytuacji na rynku pracy i/lub z niskimi kwalifikacjami, w tym osobom mieszkającym na wsi, chociaż to nie są osoby wywodzące się z rolnictwa (realizowanie projektów EFS jest niezależne od działań skierowanych do gospodarstw rolnych i rolników, wykonywanych przez instytucje rolnicze). EFS przyczynia się do promowania innych form działalności gospodarczej w regionie i na obszarach wiejskich, wspierając przedsiębiorczość jej mieszkańców. W ten sposób przyczynia się do ewolucji krajobrazu gospodarczego.

Rola przedsiębiorczości i MŚP w rozwoju regionalnym i obszarów wiejskich

Przedsiębiorczość jest uznawana jako “najskuteczniejszą formę aktywizacji lokalnych zasobów i ich wykorzystania w procesie gospodarowania” [Fedan, Kaliszczak, Grzebyk, 2009, s.137]. Z powodu regionalnego kontekstu opisanego powyżej, a także konsekwencji przemian ustrojowych (restrukturyzacja przemysłu, upadłość dużych państwowych firm, spadek udziału sektora publicznego w gospodarce, wzrost sektora prywatnego), najpopularniejszą formą działalności gospodarczej na Podkarpaciu stanowią dzisiaj przedsiębiorstwa małe. Liczba małych i średnich przedsiębiorstw rosła w ostatnich latach w regionie, od 65,9 na tysiąc mieszkańców w 2002 r. do 67,7 w 2007 r., chociaż liczba ta jest mniejsza od średniej krajowej (90,6 na tysiąc mieszkańców w 2002 r., 94,6 w 2007 r.). Wśród nich dominują mikrofirmy, zatrudniające mniej niż 9 pracowników: w 2007 r. stanowiły 95% całości MŚP i ponad zatrudniały 130.000 pracowników. Natomiast liczba przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 50 pracowników (przedsiębiorstw średnich i dużych) zaczęła spadać w ostatnich latach (wynosiła 1% liczby regionalnych podmiotów gospodarczych w 2008, w tym 0,8% to są firmy zatrudniające od 50 do 249 osób, i 0,2% to firmy zatrudniające 250 i więcej

wiejskich (20% wydatków). Wydatki są finansowane przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) od 2007r.

pracowników). W 2009 r. mikrofirmy zatrudniały 35,1% osób, firmy duże (250 pracowników i więcej) 23,9%, firmy małe (10-49 osób) 21,3%, a firmy średnie (50-249 osób) 19,7% [*Analiza sytuacji na rynku pracy w województwie podkarpackim w 2009 roku*, 2009, s. 11].

Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw jest od wielu lat priorytetem Unii Europejskiej², ponieważ przyczynia się do wzrostu gospodarczego kraju lub regionu, przede wszystkim przez stworzenie nowych miejsc pracy. Jest zatem istotne w walce z bezrobociem³, ponieważ w kontekście zwiększenia bezrobocia i kwestionowania wydatek społecznych, stani sposób kreowania swojego własnego zatrudnienia [Boutillier, Uzunidis, 2005, s.17] (przedsiębiorca jest przedsiębiorcą “zaocznie” (*by default*), czyli zakładając własną firmę bo nie znajduje pracy zarobkowej. Bycie samozatrudnionym staje się najbardziej preferowaną formą pracy [Boutillier, Uzunidis, 2005, s.19]). Działa na rzecz podniesienia mobilności i niezależności mieszkańców (według B.Hervieu, dla nowoczesnych społeczeństw charakterystyczne są poszukiwanie niezależności i większa mobilność [Hervieu, 2002, s.22])⁴. Przyczyni się też do poprawy warunków życia mieszkańców na poziomie lokalnym: MŚP bardziej odpowiadają potrzebom konsumentów, umożliwiają nim łatwiejszy i szybszy dostęp do towarów codziennych, a także lepsze ceny i usługi [Sawicka, 2005, s.104]. W ten sposób działają na rzecz harmonijnego rozwoju lokalnego i regionalnego [Sawicka, 2005, s.105], zmniejszenia różnic między wsią i miastem przez “wzrost atrakcyjności wsi jako miejsca życia i pracy” [Kłodziński, 1998, s.29].

Współczesne obszary wiejskie głównie charakteryzują się dwoma trendami:

- z jednej strony, ciągle ryzykują wyludnienie (zwłaszcza w młodych), pustynnienie lub marginalizację albo spadek gospodarczy: w tych obszarach peryferyjnych w Polsce generalnie przeważają osoby starsze, mężczyźni i osoby mało wykwalifikowane [*Diagnoza sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich w Polsce*, 2008, s.21];
- z drugiej strony, jednocześnie obserwuje się proces powrotu ludności miejskiej na wsi, dywersyfikacji grup społecznych, homogenizacji profilów zawodowych wśród mieszkańców na obszarach najbliższych od miast (proces suburbanizacji wsi) [*Demain quel monde rural ? Et pour qui ?*, 2002, s.11, 15; *Diagnoza sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich w Polsce*, 2008, s.21]. W tych obszarach mieszka ludność raczej zamożna, wykształcona, przedsiębiorcza. Przyczynia się to

² Rozwój przedsiębiorczości jest jednym z czterech filarów ustalonych podczas szczytu w Luxemburgu w 1997 r., w którym zainicjowano Europejską Strategię Zatrudnienia (ESZ). Chodzi o ułatwienie zakładania i prowadzenia firm, zwłaszcza firm małych i średnich, np przez wprowadzenie bardziej korzystnego systemu podatkowego. Rozwój MŚP jest też wymieniony w Strategii Europa 2020.

³ Działa także na zwalczanie pracy w szarej strefie.

⁴ Według B.Hervieu, jednym wezwaniem dla obszarów wiejskich zostaje pogodzenie poszukiwania niezależności z “wieloprzynależności” charakteryzujących każdego człowieka, bo każdy z nas należy teraz jednocześnie do pewnego pokolenia, pewnego środowiska, i nawet do różnych miejsc (miejsca pracy, mieszkaniowego, kulturowego, rozrywkowego, itp). Obszary wiejskie mają się przyzwyczaić do tych zjawisk czy do różnorodności [Hervieu, 2002, s.23].

do szybszego rozwoju infrastruktury, modernizacji społeczeństwa i zmian w strukturze rynku pracy: “Na obszarach podmiejskich obserwuje się szybszy rozwój lokalnego rynku pracy pozarolniczej działalności i korzystanie z możliwości jakie stwarza rynek miejski” [*Diagnoza sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich w Polsce*, 2008, s.21].

Natomiast urbanizacja wsi jest możliwa m.in. dzięki obecności sektora trzeciego, w którym najczęściej działają MŚP. W 2006 r. np. sekcja “handel i naprawy” stanowiła 34,8% wszystkich MŚP na Podkarpaciu. Kolejne sekcje stanowiły: “obsługa nieruchomości i firm” (13,4%), “przemysł” (11%), i “budownictwo” (10,5%) [Fedan, Kaliszczak, Grzebyk, 2009, s.143-144]. W sekcji “handel i naprawy” powstała większość nowych firm w 2006 r. (28,8%), chociaż mniej niż rok wcześniej (32,5% nowych firm w 2005 r.). Odnotowało jednak wzrost liczby firm założonych w sekcji “obsługa nieruchomości i firm” (16,5% nowych firm w 2005 r, 18,2% w 2006 r.) jak i w budownictwie (12,2% nowych firm w 2002 r, 14,5% w 2006 r) [Fedan, Kaliszczak, Grzebyk, 2009, s.146].

Projekty unijne a rozwój przedsiębiorczości i małych firm

Programy unijne mają zachęcać do przedsiębiorczości w regionach. Rozwój przedsiębiorstw małych i średnich jest przewidywany w Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2007-2020, m.in. poprzez wsparcie instytucjonalne dla przedsiębiorców. Rola instytucji otoczenia biznesu jest uznawana za istotną dla rozwoju przedsiębiorczości, przede wszystkim na obszarach zmarginalizowanych lub wymagających dalszych zmian strukturalnych [Kłodziński, 1998, s.40; Sawicka, 2005, s.111]. Te instytucje stanowią zarówno agencje doradcze, informacyjne czy szkoleniowe, jak i instytucje przyznającej kredyty (np. banki).

Dostęp do źródeł dofinansowania jest decydujący na starcie, rozpoczęciu własnej działalności. Np. dla projektów priorytetu VI POKL-u (działanie 6.2⁵), współfinansowanego przez EFS, dotacja unijna dla każdego beneficjenta wynosi 40.000 złotych. Natomiast beneficjenci dostają tę dotację po przygotowaniu biznesplanu w ramach projektu (beneficjenci zaczynają projekt szkoleniem, później piszą i składają biznesplan, który zostaje oceniany przez kierownictwo projektu). Nie każdy beneficjent przyjęty do projektu dostaje w końcu dotację: dotacja zależy od pomysłu na biznes i jakości biznesplanu. Dotacja jest poświęcona na wydatki inwestycyjne (np. zakup sprzętu). Natomiast projekty przewidują także wsparcie pomostowe na pokrycie kosztów niezbędnych dla bieżącej działalności (czynsz, ubezpieczenia, media, światło).

Atuty i bariery projektów: aspekty teoretyczne i przykłady własne

Analizowanie konkretnego wpływu tych dotacji w regionie jest obecnie trudne, ponieważ brakuje statystyki na temat ilości beneficjentów jak i profilu nowych przedsiębiorców. W ramach pracy doktorskiej dotyczącej wpływu

⁵ “Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia”. W ramach priorytetu VIII POKL-u istnieje także podziałanie na rzecz rozwoju własnej firmy dla pracowników zagrożonych zwolnieniem.

projektów EFS na kobiety mieszkające na wsi w trzech województwach Polski, przeprowadzono rozmowy z ośmioma beneficjentkami i trzema projektodawcami działania 6.2 POKL-u⁶, dzięki którym zaobserwowano kilka tendencji.

Dotacje służą przede wszystkim na samozatrudnieniu beneficjentów/beneficjentek: osoby zakładają biznes jednoosobowy, chociaż często zwracają się o pomoc do rodziny czy znajomych, i nie wykluczają zatrudnienia później jednego lub dwóch pracowników, jeśli firma się rozwinie. Natomiast w momencie spotkania z tymi osobami, wszystkie już prowadziły własną firmę, w konsekwencji kwestia zatrudnienia innych osób lub podziału zadań w firmie nie była priorytetowa. Także nie było już mowy o ustaleniu współpracy z innymi lokalnymi firmami.

Konkursy na przystąpienie do projektu spotykają się z dużym interesem. Jest kilka razy więcej kandydatów niż miejsca w projekcie (np. około 800 kandydatów na 100 miejsc), co oznacza, że konkurencja jest duża już w chwili przystąpienia do projektu. W czasie realizacji projektu następuje selekcja wśród uczestników, po napisaniu biznesplanów. Mimo wszystko kandydatów nie brakuje.

Ważnym jest aby osoby posiadały pewne doświadczenie w zakresie zaplanowanej działalności. Natomiast jeśli chodzi o kobiety np. Autorka spotykała się z dwoma głównymi profilami: niektóre z nich, przed korzystaniem z dotacji unijnej, były na bezrobociu. Pracowały dawniej, w tym przypadku w firmach odzieżowych, ale były zwolnione z powodu upadłości lub restrukturyzacji firm. Później poszukiwały pracy ale bez sukcesu. Te kobiety skorzystały z dotacji żeby założyć firmę usługową zajmującą się szyciem i krawiectwem, bo posiadały kwalifikacji w tej dziedzinie. Mają wykształcenie średnie lub zasadnicze zawodowe, około 40 lat. Inne kobiety są młode, dobrze wykształcone, ale korzystają z dotacji bo spotykają się z trudnościami w zalezieniu pracy w regionie. Dla tych kobiet dotacja jest sposobem na samorealizację.

Mimo że trudno powiedzieć, ile osób dotyczy to zjawisko w rzeczywistości, można wnioskować że przedsiębiorczość ma co najmniej dwie funkcje: pozwala części osób powrócić do pracy, wykorzystując doświadczenia zawodowe z wykonywanych przez kilka lat zawodów i zaprzestanych z powodu transformacji gospodarczej; z drugiej strony, pozwala osobom młodym wejść na lokalny rynek pracy i zostać na miejscu, zamiast poszukiwać alternatywy na zewnątrz.

Dla wszystkich uczestniczek wywiadów samozatrudnienie jest najlepszym albo nawet jedynym wejściem, w stosunku do lokalnego rynku pracy: daje im możliwość pracy, albo możliwość zarobienia wyższych dochodów niż pracując na umowę o pracy. Jednocześnie, te osoby twierdzą, że myślały o założeniu działalności przed poznaniem projektu. To wskazuje, że ta forma samozatrudnienia jest coraz częściej rozważana jako alternatywa dla pracy na etat. Poza tym, samozatrudnienie oznacza bycie sobie szefem, pracowanie na własny rachunek, organizowanie swojego czasu.

⁶ W ramach realizacji pracy, od końca kwietnia do lipca 2010 przeprowadzono w całości 55 wywiadów na Podkarpaciu, w tym 31 z kobietami uczestniczącymi w projektach EFS. Inne rozmowy były prowadzone z projektodawcami, instytucjami rynku pracy, organizacjami pozarządowymi lub stowarzyszeniami. Następne badania zostaną realizowane w 2011 r. w województwach Zachodnio-Pomorskim i Łódzkim.

Główną motywacją kandydatów przy założeniu przedsiębiorstwa i skorzystaniu z finansowania ze środków unijnych była ilość pieniędzy, która umożliwiała realizowanie dużej części zakupów, zwłaszcza niezbędnego sprzętu.

Głównym problemem dla beneficjentów jest jednak znalezienie lokalu, zwłaszcza dla tych, którzy zamierzają zakładać firmę w mieście (np w Rzeszowie). Jeśli działanie to pozwala, osoby zaczynają prowadzić firmę w domu, bo to jest sposób oszczędzania wydatków i skorzystania z pomocy rodziny. Wymaga to czasem zmian w domu rodzinnym, np. remontów, itd, co jest kosztowne.

Dla wszystkich uczestniczek wywiadów nie byłoby możliwe założenie firmy bez zewnętrznej pomocy finansowej, bo żadnej z nich nie było na to stać.

Natomiast w projektach przyznających dotację na rozwój działalności najczęściej beneficjenci mają włożyć fundusze własne (wynoszące około 10% dotacji), co stanowi problem dla niektórych, zwłaszcza po okresie bezrobocia lub studiów. W tym przypadku najczęściej pomaga rodzina.

Według projektodawców, nowi przedsiębiorcy często spotykają się z trudnościami w zarządzaniu pieniędzmi albo z księgowością. Trudno jest im przewidzieć wszystkie przyszłe koszty i wystarczające zaplecze finansowe. Projekty działania 6.2 POKL-u przewidują jednak, że firmy muszą funkcjonować przez rok po zarejestrowaniu się; w tym czasie są one kontrolowane przez projektodawcę. Jest to sposób zapewnienia przyszłości dla tych małych firm. Poza tym, przez dwa lata od założeniu firmy przedsiębiorcy korzystają z mniejszych kwot składki do ZUS-u. W konsekwencji, to po dwóch latach od założeniu, kiedy przestaje działać pomoc, można naprawdę przewidzieć czy mała firma będzie trwała czy nie.

Teoretycznie, uważa się, że przyznając dotację, firma ma największą szansę odnieść sukces w przyszłości, kiedy przedsiębiorca ma dokładny pomysł o wymiarze swojej działalności, swoich klientach i dostawcach, albo perspektywy przyszłego rozwoju. Natomiast trudno powiedzieć, czy te wszystkie firmy, często założone w domu, będą naprawdę prosperować, integrować się w środowisku gospodarczym, znajdą stałych klientów i osiągną zyski, bo popyt lokalny może być ograniczony. Istnieje ryzyko, że te dotacje w końcu nie pozwolą stworzyć stabilnych miejsc pracy. Pomoc finansowa lub materialna nie zapewni sama rozwoju małych przedsiębiorstw, dużo zależy też od umiejętności i chęci osób: „najważniejsze bariery rozwoju obszarów wiejskich tkwią w ludziach, a nie w dostępności środków rzeczowych czy finansowych” [Kłodziński, 1998, s.30]. Sukces zależy od potencjału zasobów przedsiębiorców: wiedzy (edukacja rodzinna i szkolna, doświadczenia zawodowe), zasób pieniężnych (zasoby własne, dostęp do środków zewnętrznych lub do kredytu), a także zasób związanych z stosunkami (zawodowymi, przyjacielskimi, rodzinnymi) [Boutillier, Uzunidis, 2005, s.27].

W dodatku, trwałość tych firm może być związana z ich potencjałem innowacyjnym, ponieważ wpływa na konkurencyjność, możliwość odróżnienia się od innych. Niski poziom innowacyjności jest jedną z największych barier dla konkurencyjności MŚP generalnie w Polsce, ale najbardziej na Podkarpaciu [Fedan, Kaliszczak, Grzebyk, 2009, s.147]. W tym przypadku trudno powiedzieć, na ile dotacje unijne mogą wpłynąć pozytywnie .

Inne ograniczenie dotyczy miejsce założeniu firm, jeśli regulamin projektu nie ogranicza lokalizacji przedsiębiorstw, oprócz faktu, że firmę trzeba założyć na

terenach województwa lub pewnego powiatu, istnieje obawa się, że większość firm zostanie założona w największych miastach albo na peryferiach miast, a nie w niskozurbanizowanych, marginalizowanych obszarach (tak jak na południowo-wschodnie regionu). Ryzyko to zwiększa dysproporcje w regionie.

Podsumowanie

W perspektywie Nauk politycznych działalność EFS trzeba analizować w ramach globalnego kontekstu opracowania polityk społecznych, czyli wartości, norm czy światopoglądów wpływających na kierunek rozwoju kraju, a potem każdego sektora gospodarczego. Dlatego trudno jest rozdzielić wpływ projektów współfinansowanych przez EFS na obszarach wiejskich bez uwzględniania sytuacji rolnictwa, tym bardziej w regionie podkarpackim, gdzie większość ludności mieszka na wsi i jest w różnym stopniu związana z rolnictwem. Projekty EFS, które nie są adresowane do rolników, stanowią jednak szansą na walkę z bezrobociem lub biernością “innych” mieszkańców wiejskich, wspierając przedsiębiorczość.

W ten sposób przekłada się to na realizowanie modelu zrównoważonego rozwoju. Choć struktura gospodarcza Podkarpacia charakteryzuje się przewagą MŚP, a nawet mikro firm, dotacje unijne na rozwój przedsiębiorczości wzmocniają jeszcze bardziej tendencję ich rozkwitu w regionie. Dotacje spotykają się z dużym zainteresowaniem wśród mieszkańców, z powodu trudności na lokalnym rynku pracy, co oznacza, że samozatrudnienie staje się coraz częściej alternatywą dla pracy na etat. Choć dotacje unijne ułatwiają założenie i rozwój małych firm, trudno jest jednak przewidzieć ich przyszłość jak i ich miejsce w rozwoju regionalnym, ponieważ sukces zależy też od innych czynników nie tylko pomocy finansowej.

The role of the European Social Fund in developing entrepreneurship and SMEs in rural areas within Podkarpackie region

Summary

In the context of today's rural areas situation in Podkarpackie region, the activity of the European Social Fund has a great significance. Projects cofinanced by the ESF give a chance to inhabitants to improve their relationship with the local labour market, among others by supporting entrepreneurship. An analysis in the framework of Political Science unables to understand how EFS actions meet the changes occurring in other economic sectors, especially in agriculture, and the new conceptions of regional developpement expressed in the model of sustainable developpement, the growth of SMEs or the modernization of the countryside. This article describes in details the local context of ESF actions and the context in which projects helping people to create their own firms are realized. It shows advantages and barriers of this kind of activity for the developpement of the region.

Literatura

- Analiza sytuacji na rynku pracy w województwie podkarpackim w 2009 roku*,
Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie, Wydział Informacji Statystycznej i
Analiz, Rzeszów 2010, str 57
- Berriet-Sollicec M., Trouvé A., 2010, *La politique agricole commune est-elle
territoriale ?*, [w:] *Les mondes agricoles en politique*, pod red. Hervieu B.,
Mayer N., Müller P., Purseigle F., Rémy J., Presses de Sciences Po, Paryż, str.
450
- Boutillier S., Uzunidis D., 2005, *Création d'entreprise et lutte contre le chômage en
Europe : le potentiel de ressources des entrepreneurs*, [w:] *Humanisme et
Entreprise*, nr 272
- Czudec A., 2009, *Czynniki kształtujące spójność ekonomiczną i społeczną regionu*,
[w:] *Możliwości i bariery rozwoju regionu*, pod red. Czudec A.,
Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, str. 299
- Demain quel monde rural ? Et pour qui ?* [w:] *Economie et Humanisme*, 2002, t.10,
nr 362, str 70
- Diagnoza sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich w Polsce*, raport
Ministerstwa Pracy i Polityki społecznej, Departament do Spraw Kobiet,
Rodziny i Przeciwdziałania dyskryminacji, Warszawa 2008, str 370
- Fedan R., Kaliszczak L., Grzebyk M., *Przedsiębiorczość w procesie rozwoju
regionu podkarpackiego*, [w:] *Możliwości i bariery rozwoju regionu*, pod red.
Czudec A., Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, str. 299
- Hervieu B., 2002, *Le monde rural aujourd'hui : mutations et nouveaux défis*, [w:]
Paysans, t. 9-10, nr 275
- Kłodziński M., 1998, *Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich*, [w:] *Wieś i
Rolnictwo*, nr 3 (100)
- Mały rocznik statystyczny Polski 2010*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa
2010, str 724
- Müller P., 2009, *Les politiques publiques*, edycja nr 8, Presses Universitaires de
France, Paryż, str. 127
- Müller P., 2010, *Introduction à la troisième partie « Les changements d'échelles des
politiques agricoles »*, [w:] *Les mondes agricoles en politique*, pod red.
Hervieu B., Mayer N., Müller P., Purseigle F., Rémy J., Presses de Sciences
Po, Paryż, str. 450
- Sawicka J., 2005, *Rola kobiet w aktywizacji i wielofunkcyjnym rozwoju obszarów
wiejskich*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, str 186
- Ślusarz G., 2009, *Podkarpacie w procesie przebudowy strukturalnej*, [w:]
Możliwości i bariery rozwoju regionu, pod red. Czudec A., Wydawnictwo
Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, str. 299
- Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020, aktualizacja
2010*, Zarząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 2010, str 230